

Криволапов Богдан Михайлович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного приватного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
m_krivolapov@yahoo.com

ЖИВОПИСНІ БАТАЛЬНІ ТВОРИ АНДРІЯ ХОЛОМЕНЮКА – ЗНАМЕННЕ ЯВИЩЕ В КУЛЬТУРІ ТА МИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ, ЛИТВИ І ПОЛЬЩІ

Мета роботи – огляд та аналіз творів талановитого митця сучасності, заслуженого художника України Андрія Івановича Холоменюка, який відродив батальний жанр в українському мистецтві, створивши цілу галерею батальних живописних творів на теми української героїчної історії: «Битва на синіх водах», «Конотопська битва», «Хотинська війна 1621 року» та ін. **Методологія** дослідження полягає у використанні аналітичного, історико-логічного, систематичного, мистецтвознавчого методів у висвітленні творчої біографії талановитого художника-баталіста та осмисленні як специфіки живопису митця, так і етапів творчого становлення. **Наукова новизна.** В роботі вперше науково проаналізовано творчий доробок художник-баталіста А. Холоменюка в контексті сучасного культурно-мистецького простору. **Висновки.** Твори А. Холоменюка, особливо полотна військово-історичної тематики, глибоко й різнобічно розкривають героїчний подвиг українського козацтва, польських та литовських воїнів, що відстоювали свободу та незалежність своїх країн. В його виразних експресивних експозиціях талановито передано героїчні сторінки історії України, Литви та Польщі у XIV-XVII століттях. Самобутня манера та різножанровість митця дають можливості ретельного мистецького дослідження подій та образів минулого, що заслуговує на високу оцінку майстерності художника, іменуючи його творчий доробок як високохудожнє явище в сучасній українській культурі.

Ключові слова: батальний живопис, діорама, битва, експресивний живопис.

Криволапов Богдан Михайлович, кандидат юридических наук, доцент кафедры международного частного права Института международных отношений Киевского национального университета им. Тараса Шевченко

Живописные батальные произведения Андрея Холоменюка – знаменательное явление в культуре и искусстве Украины, Литвы и Польши

Цель работы – обзор и анализ произведений талантливого художника современности, заслуженного художника Украины Андрея Ивановича Холоменюка, который возродил батальный жанр в украинском искусстве, создал целую галерею батальных живописных произведений на темы украинской героической истории: «Битва на синих водах», «Конотопская битва», «Хотинская война 1621» и др. **Методология исследования** заключается в использовании аналитического, историко-логического, систематического, искусствоведческого методов в освещении творческой биографии талантливого художника-баталлиста и осмыслении как специфичности живописи художника, так и этапов творческого становления. **Научная новизна.** В работе впервые научно проанализированы творчество художник-баталлиста А. Холоменюка в контексте современного культурно-художественного пространства. **Выводы.** Произведения А. Холоменюка, особенно полотна военно-исторической тематики, глубоко и разносторонне раскрывают героический подвиг украинского казачества, польских и литовских воинов, которые отстаивали свободу и независимость своих стран. В его выразительных экспрессивных экспозициях талантливо переданы героические страницы истории Украины, Литвы и Польши в XIV-XVII веках.

Самобытна манера и разножанровость художника дают возможности для тщательного художественного исследования событий и образов прошлого, а также заслуживает высокой оценки мастерство художника, именуя его творчество как высокохудожественное явление в современной украинской культуре.

Ключевые слова: батальная живопись, диорама, битва, экспрессивная живопись.

Kryvolapov Bogdan, PhD in Laws, associate professor of the International Private Law Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Picturesque battle works of Andrei Holomenyuka – remarkable phenomenon in the culture and art of Ukraine, Lithuania and Poland

Purpose of Article. The purpose of the work is to analyse the works of Andrei Holomenyuk, who is a talented modern artist, Honored Artist of Ukraine. He has revived the battle genre in the Ukrainian art by creating a gallery of battle paintings on the themes of Ukrainian heroic stories: «Battle of Blue Waters», «Konotop Battle», «Khotyn war 1621» etc. **Methodology.** In the research, the author uses the analytical, historical, logical, systematic and art critical methods to the creative biography of the talented battle-painter and to understand the specifics of the artist's painting as well as the stages of his creative development. **Scientific novelty.** The author is the first who analyses the Holomenyuk's creativity in the context of the modern cultural and artistic space. **Conclusions.** Holomenyuk's works, especially concerned the military and historical subjects, open the heroic feat of the Ukrainian Cossacks, Polish and Lithuanian soldiers who defended freedom and independence of their countries. His bright expressive talent expositions show heroic pages in the history of Ukraine, Lithuania and Poland in the XIV-XVII centuries. The original manner and various genres of the artist give the opportunity to artistic study of events and images of the Past, and to underline the artist's creativity as a highly artistic phenomenon in the modern Ukrainian culture.

Keywords: battle painting, diorama, battle, expressive painting.

Ім'я талановитого українського митця Андрія Івановича Холоменюка давно відоме не тільки культурно-мистецькому загалу України, а й творчій інтелігенції та багатьом шанувальникам мистецтва європейських країн.

Андрій Холоменюк народився у 1957 році у Чернівцях в родині талановитих митців. Батько Андрія – видатний митець, народний художник України Іван Холоменюк, який був наставником і першим вчителем Андрія, неодноразово обирався членом Президії Спілки художників України, а також більш як 15 разів обирався Головою Чернівецької обласної організації Спілки художників України. Майбутній баталіст у 1979 році закінчив Львівську національну академію мистецтв і з 1986 року розпочав власну творчу діяльність.

Творчість Андрія Івановича Холоменюка – це видатне художнє явище України. Він є єдиним митцем серед українських художників, який більше двадцяти п'яти тому першим в новітній історії образотворчої культури України звернувся до відродження надзвичайно важкого і складного жанру – батального живопису.

Українські митці разом з баталістами інших країн створили велику кількість діорам в Україні. Він і надалі продовжує традиції українських баталістів. Але зараз подібних творів немає кому виконувати. В Києві для музейного архітектурно-скульптурного комплексу «Історії Другої Світової війни 1941-1945-х років» виконана велика кількість діорам. Цей музейний комплекс як унікальна і високохудожня споруда у 1980-х роках була удостоєна Ленінської премії. У 1970-х роках українськими художниками та баталістами художньої студії ім. М. Грекова та Управлінням образотворчих мистецтв Магістерства культури України проводилась велика організаційна та творча робота по створенню художніх діорам та мо-

нументальних пам'ятників присвячених подвигам українського народу в період Другої Світової війни. У ці роки були створені декілька діорам для музею «Історії запорізького козацтва на острові Хортиця у м. Запоріжжя». Велика як в художньому відношенні так і по розмірах у 1975 році була створена у Дніпропетровську унікальна діорама «Битва за Дніпро», присвячена радянським воїнам, що форсували річку Дніпро в районі Дніпропетровська під командуванням видатних полководців. У форсуванні Дніпра брали безпосередньо участь герой Радянського Союзу Жданович а також Герой Радянського Союзу, тодішній командир 25 гвардійської Чапаєвської дивізії генерал-майор Г.А. Криволапов, який з групою воїнів зображений на полотні в момент бойової операції по форсуванні Дніпра.

Усі члени комісії відзначили надзвичайну високий художній і технічний рівень музею-діорами, яким на той час не було аналогів у світовій художній практиці. Довжина діорами цього музею становить більше як 60 метрів і висотою 14 метрів.

Це художнє і технічне диво створювали талановиті українські митці разом з баталістами студії ім. Грекова, а також вправні проєктанти і будівельники м. Дніпропетровська, в тому числі і фахівці уславленого підприємства «Південмашу», де в той час працював на керівній посаді майбутній Президент України Леонід Кучма.

Було б добре, якби державним діячам від культури спало на думку заснувати студію діорам в Україні, тим більше, маючи такого талановитого митця-баталіста як Андрій Холоменюк.

Незважаючи на відсутність офіційного замовлення (а виконання таких великих, значних творів потребує не тільки важкої творчої праці, а й значної фінансової підтримки), він наполегливо відтворює в своїх художніх батальних полотнах героїчні сторінки з історії України. В його виразних високохудожніх композиціях з історії України XIV – XVII ст., коли наші славетні предки в важких битвах під Хотиним і Конотопом відстояли незалежність України і її народу, в його батальних картинах вирують людські емоції і високий професіоналізм в їх зображенні. З майстерністю і високою живописною культурою, глибоким знанням історії художнику вдалось підкорити глядача будь-якої національності.

У батальних творах Андрія Холоменюка відтворений героїзм наших предків, наших співвітчизників – в образах українських козаків та воїнів Литви і Польщі, художник відтворює з високою професійною майстерністю їх незламний героїчний дух – покоління, яке відстояло свободу і незалежність України. А. Холоменюк всім серцем любить Україну, досконало вивчаючи історію свого народу.

У Посольстві Литовської Республіки у Києві у 2012 році з великим успіхом відбулась виставка сучасної творчості А. Холоменюка. Виставка творів Холоменюка була також відкрита Посольством Литовської Республіки в Україні в рамках заходів з нагоди початку головування Литви у Раді Європи. Виставка експонувалась також і Литві з 12 червня 2014 року до 7 вересня 2014 року. Виставка батальних робіт А. Холоменюка була присвячена 500-річчю битві під Оршою. Цю виставку відвідала президент Литовської Республіки Д. Грибаускайте.

В його виразних композиціях, присвячених історії України XIV – XVII ст., відображені події, коли наші славетні співвітчизники у важких битвах під Хотиним, Конотопом та Оршою відстояли незалежність української держави і її народу.

Картини А. Холоменюка про Хотинську війну увійшли до сучасного литовсько-українського видання «Хотинська битва 1621 року: битва за Центральну Європу», його полотна з полководцем польсько-литовського війська прикрашають експозицію Хотинської фортеці.

Героями цих великих батальних полотен є славне українське козацтво та воїни Литви і Польщі, що є гордістю України і героїчною сторінкою української історії та історії інших європейських країн.

Потрібно зазначити ще й про те, що кожний, хто переглянув ці дивовижні батальні полотна, не міг збагнути, щоб за такий короткий термін митець створив такі велетенські полотна, де відобразив з такою високою майстерністю славетні героїчні події українського козацтва та воїнів Литви і Польщі. Створені Андрієм Холоменюком полотна – це справжні живописні шедеври. В його виразних композиціях, з високою художньою культурою і майстерністю відображені суворі часи випробувань, розкриваються героїчний дух і патріотизм наших предків.

Як справедливо пише у вступній статті про творчість А. Холоменюка в альбомі «Виставка батальних полотен» (Вільнюс, 2014 рік) посол Литовської Республіки в Україні Пятрас Вайтекунас, «Я назвав би картини А. Холоменюка «битвами литовців та українців за Європу», маючи на увазі два аспекти. Це битви наших спільних військових сил із зовнішніми ворогами, а також ще й зусилля Великого Князівства Литовського створити спільну державу, спираючись на цінності європейської цивілізації.

Виставка заслуженого художника України А. Холоменюка, яка присвячена 500-річному ювілею битви під Оршою, відкриває новий етап співпраці між Литвою і Україною. Символічно, що саме український художник у скрутний для його батьківщини час, вирішив зобразити визначну для нашої країни подію...» [1].

Посол із захопленням відзначає високу майстерність українського художника і стверджує, що картини А. Холоменюка отримали високу оцінку провідними фахівцями в Литві та інших країнах.

Твори Андрія Холоменюка експонувались у багатьох країнах світу, зокрема в Австрії, Австралії, Болгарії, Канаді, у містах Німеччини та інших країнах.

Пройшло зовсім небагато часу і заслужений художник України створив нове велетенське полотно, присвячене середньовічним битвам при Грюнвальді. На одному з епізодів зображений кульмінаційний момент бою, коли завдяки героїзму і мужності рицарів із етнічних українських земель була піднята із землі Велика Королівська та Краківська хоругва. По обмундируванню, і зброї, і облаштуванню видно, що то були русичі, а на дальніх та ближніх планах написані із зображенням Литовської Погони, Краківські знамена, а також велика кількість прапорів і штандартів із зображеннями гербів земель воїнів, які знаходились на близькій відстані від місця битви за знамена і штандарти. Це видатне полотно, що вражає динамікою і напругою, експонувалося на багатьох виставках в різних куточках України.

Наша героїчна багатостраждальна Україна і Європа мають багату та визначну історію, насичену як великими перемогами, так і людськими втратами, і ці історичні події мають бути талановито відтворені для майбутніх поколінь людей в літературі, кіно, і, особливо в образотворчому мистецтві, в таких масштабних полотнах, як діорами, де можна передати найбільш виразно значні історичні військові баталії.

Фарби у полотнах Холоменюка випромінюють подих героїчного часу, напругу боротьби, вони не аморфні, а стають сутністю подій та емоційною основою у розкритті героїчної епохи України, Литви, Польщі.

Андрій Холоменюк – художник різностороннього обдарування. Йому з легкістю підкоряється художня стилістика поставангардного часу з темами нашого сьогодення. Його герої картин побутової тематики, наші молоді сучасники, в яких він з любов'ю, а інколи з легкою іронією вдивляється в їх внутрішній світ, що характеризується то сумнівом, то споглядальними відтінками на проблеми нашого буття. Робить він це тактовно, ненав'язливо, а головне, усі відтінки цього буття він передає у теплій, радісній тональності фарб і на оптимістичній ноті.

З впевненістю можна сказати, що на українському небосхилі національної культури з'явився талановитий митець, яскрава постать, що втілює і продовжує утверджувати традиції національної культури, а його високохудожні, яскраві живописні твори на тему українського козацтва і його подвигів в ім'я незалежності і свободи України заслуговують на високу оцінку.

Андрій Холоменюк проявив себе не тільки як талановитий митець батальних багатофігурних композицій на історичні теми, а й як новатор-дослідник та історик нашої історії та культури. Він детально вивчав не тільки події битв, а й побут і культуру та мистецтво тих часів, а також зброю, форму одягу українських козаків, литовських, польських і турецьких вояків та полководців з найдрібнішими подробицями і деталями. Він без перебільшення ретельно опрацював сотні томів як архівних, так і друкованих видань багатьох країн Європи, тому його виразні колористичні композиції вражають глядача історично правдивою й виразною художньою мовою. Історична правдивість домінує навіть в маленьких деталях військової техніки, зброї, а також в одязі і предметах побуту. В майстерні художника налічується сотні одиниць підготовчого матеріалу: етюди, замальовки, начерки, ескізи, які становлять самостійну художню цінність і чекають осмислення сучасною мистецтвознавчою наукою і критикою та музейними фахівцями.

У багаточисельних полотнах митця на військово-патріотичну козацьку тематику наша Батьківщина постає могутня і красива, героїчна і талановита. В картинах усі деталі, характери воїнів, героїчний дух майстерно поєднані в одне дійство, що об'єднано духом свободи і метою до незалежності своєї України.

Протягом 2013-2016 рр. в Києві відбулося декілька виставок батальних полотен А. Холоменюка, присвячених битвам під Хотиним, Конотопом, на Синіх Водах та унікальне велике полотно «Грюнвальдська битва». На їх відкритті були присутні діячі культури Польщі, керівники Міністерства закордонних справ і міністерства культури Литви та керівні особи від уряду цієї республіки. На відкритті виставок наші друзі висловлювали щире подяку художнику і відзначали історичне міжнародне значення творчості українського митця, адже роботи А. Холоменюка зберігаються не лише в Україні, а й в приватних колекціях в багатьох країн світу.

Література

1. Вайтекунас П. Андрій Холоменюк. Виставка батальних полотен / П. Вайтекунас. – Вільнюс, 2014.

References

1. Vaytyekunas, P. (2014). Andriy Holomenyuk. Exhibition battle paintings. Vilnyus [in Lythuania].